

גבולות ותקשורת כגורמים הקובעים את דפוסי יחסי הגומלין – מודל 7F והשלכות על שיתופי פעולה חוצי גבולות

נקודות ליום עיון בנושא שיתופי פעולה חוצי גבולות – גבול ישראל פלסטיין העתידי -
אוניברסיטת בן-גוריון בנגב - המחלקה לפוליטיקה וממשל - 5 בינואר 2006

הערה: מאמר זה מבוסס על מודל אשר פותח על ידי ד"ר רמי בן-ישי לעבודה בין ובתוך ארגונים. התאמתו לעולם המושגים של מדעי הגבולות נעשתה בעזרת המאמר: NEWMAN, DAVID. 2003. 'On borders and power: A Theoretical framework' *journal of Borderland Studies*, Vol 18 (1), 13-25.

פיתוח אזורי בין מדינות/ עמים הנמצאים במצב קונפליקט מהווה אתגר מיוחד. מאמר זה מציע מודל, אשר מנתח יחסי גומלין כמושתתים על גבולות ותקשורת. קונפליקט הינו סוג של יחסי גומלין – בהעדר יחסי גומלין לא יתקיים קונפליקט. המודל, כשלעצמו, אינו יכול לשנות את המצב, אך הוא יכול להצביע על סוגי הגבולות וסוגי התקשורת המהווים דרישה מקדימה להצלחת פרויקטים בין מדינות/ עמים במצבי קונפליקט.

מודל 7 F – לניתוח דפוסי יחסי גומלין

מודל 7 F הינו כלי המאפשר למפות ולאפיין את דפוסי יחסי הגומלין המתקיימים בין שתי ישויות – לדוגמה מדינות. על פי המודל, יחסי גומלין מושתתים על גבולות ועל תקשורת. הגדרת הגבולות של כל ישות מאפשרת לישויות אחרות להרגיש נוח עם הציפיות מהם, התפקיד שעל כל אחת לבצע, האחריות המוטלת עליה והסמכויות שיש בידה. בהעדר גבולות ברורים תבוצזו אנרגיה רבה על תאום ציפיות. תחומים רבים "יפלו בין הכיסאות" ומנגד יהיו כפילויות רבות. התקשורת מאפשרת את עצם קיומם של יחסי הגומלין. על פי המודל קיימים שלושה סוגי גבולות ושלושה דפוסי תקשורת. שיוצגו להלן:

דוגמה

סוגי הגבולות – מאפיינים שונות

☐ מזרח – מערב אירופה
בתקופת המלחמה הקרה	☐ נוקשים – גבול ברור. שני הצדדים מערימים קשיים לחצות אותו
☐ האיחוד האירופאי	☐ גמישים – גבול ברור. שני הצדדים מעוניינים בקשר משמעותי ועושים מאמצים להקל על חציית הגבול ועל שיתופי פעולה ביניהם.
☐ ישראל – הרשות הפלסטינאית	☐ מטושטשים – רכיבים של הגבול אינם מוגדרים או שאין הסכמה על הגדרתם.

דפוסי תקשורת – (אינטגרציה)

דוגמה / הסבר

- חד צדדית – העברת מסרים מצד אחד ל□ לצד השני – ללא דיאלוג
- תקשורת הדדית – החלפת מסרי תקשורת בין הצדדים במגמה ליצר שיתופי פעולה □
- תקשורת מתיכה - יכולת של הצדדים ליצור שיתוף ביניהם שעוצמתו יותר מסה"כ העוצמות של שני הצדדים - סינרגיה . □
- תקשורת האמורה להתקיים בפרויקטים בהם לכל צד יתרונות שונים. שני הצדדים מחוברים בחזון משותף, שאף אחד מהם לא יכול להגשים לבד. הרצון לממש את החזון המשותף גובר על אינטרסים אישיים והחשש מפני הצד האחר. לדוגמה הקשר בין מדינות ארצות הברית.

דגשים מהמודל:

1. הדפוסי יחסי הגומלין יש מספר מימדים. מודל 7F מדגיש את המימד הסובייקטיבי שמשמעותו היא כי באותו מצב, צדדים, או אפילו אנשים שונים מאותו צד, יגדירו אחרת את דפוס יחסי הגומלין ביניהם, בין השאר על פי התפיסה שלהם את סוגי הגבולות והתקשורת.
2. בין שתי מדינות מתקיימים בו זמנית מספר דפוסים של יחסי גומלין.
3. למצבי טשטוש ופלישה פוטנציאל קונפליקט גבוהה.

השלכות על שיתופי פעולה חוצי גבולות – ישראל – הרשות הפלסטינית

1. יחסי הגומלין בין הרשות הפלסטינאית לבין ישראל מאופיינים ברמה גבוהה של טשטוש (עקב הטשטוש בהגדרת הגבולות - גבולות הקבע אינם ברורים ואינם מוסכמים). ובפלישה (כיבוש שטחים וחסולות מצד אחד ופעולות איבה מהצד האחר) .
2. בנית החומה על ידי ישראל – הינה אקט חד סיטרי הנתפס כניסיון ליצור נתק במימד הפיזי, על ידי "ישראל הרשמית", וכפלישה בעיני הרשות והציבוריות הפלסטינאית. בג"צ עשוי להתפס, במציאות זו ככלי ליצירת תקשורת דו – סטרית.
3. החזון ארוך הטווח – השלום, הינו מציאות חדשה המחייבת מצב של חפיפה ביחסי הגומלין. נראה שאנו רחוקים ממצב זה.
4. במציאות זו, האתגר ביצירת שיתופי פעולה חוצי גבולות מורכב ביותר, שכן הוא מחייב ב"מיקרו – קוסמוס" של שיתופי הפעולה ליצר ולקיים יחסי גומלין שיתפסו על ידי שני הצדדים כ- חפיפה, השקה או קשר דו-סיטרי. מצב זה מחייב, בהתייחס לכל פרויקט:
 - ❖ חזון ומטרה עוצמתית ומשותפת. רצוי כזה שאחד הצדדים לא יכול להשיג לבד.
 - ❖ גבולות נוקשים או גמישים – שיתפסו כהוגנים וברורים לשני הצדדים (המדובר בגבולות לפרויקט – לא בגבול מדיני).
 - ❖ תקשורת מתיכה או לפחות הדדית. הדדיות בהשקעת משאבים, בתרומה ובמעורבות. מצב בו צד אחד יזום – מממן – דוחף, וצד אחר "מצטרף" ויותר פסיבי, גורע מאיכות התקשורת ועלול להתפס כפלישה על ידי הצד הפסיבי.